

Slutredovisning av regeringsuppdraget ”Den praktiska tillämpningen av barnkonventionen”

Uppdraget

I regleringsbrevet för 2019 anges att Statens skolverk ska, i fråga om den praktiska tillämpningen av barnets rättigheter i verksamheten, redovisa resultatet av de åtgärder som har vidtagits för att möta de utvecklingsbehov som myndigheten har identifierat. I uppdraget ingår även att redovisa de nya utvecklingsbehov som har identifierats. Skolverket ingår i det pågående kunskapslyftet för barnets rättigheter som regeringen initierat under perioden 2017–2019. Uppdraget ska delredovisas till regeringen (Utbildningsdepartementet) senast den 29 mars 2019 samt slutredovisas till regeringen (Utbildningsdepartementet) senast den 20 december 2019.

Det ursprungliga uppdraget gavs i regleringsbrevet 2017. Delredovisningar har lämnats i mars 2018 och i mars 2019.

Kompetensutveckling och samarbete med Barnombudsmannen

Skolverket har under åren för uppdraget haft ett flertal kontakter med Barnombudsmannen (hädanefter BO) i olika frågor, framförallt kopplat till regeringens satsning på ett kunskapslyft om barnets rättigheter. Det finns ett formaliserat samarbete både på GD och verksamhetsnivå där myndigheterna samverkar på olika sätt för att synliggöra barnets bästa. Skolverket har också deltagit i flera nätverksträffar hos BO samt i en heldag om barnrätt i praktiken som hölls av BO. Skolverkets myndighetsledning har också haft besök av BO som informerade om arbetet med att göra barnkonventionen till lag. Därutöver har Skolverket deltagit i ett analysmöte på BO tillsammans med Myndigheten för delaktighet och Migrationsverket.

Under våren 2019 hölls två föreläsningar på Skolverket om barnkonventionen och myndighetsarbetet, en av professor Johanna Schiratzki och den andra av representanter från BO. Under hösten har även interna kompetensutvecklings-insatser i ämnet genomförts för enheten för skoljuridik och för upplysningstjänsten.

Stärka myndighetens arbete med barnkonventionen

Enligt Skolverkets instruktion ska myndigheten ”i sin verksamhet analysera konsekvenserna för barn och då ta särskild hänsyn till barnets bästa”.¹

¹ 20 § förordning (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk

I Skolverkets arbete genomförs det kontinuerligt utredningar av barnets bästa, t.ex. i samband med utarbetande eller revideringar av Skolverkets föreskrifter. Barns och elevers åsikter hämtas in på olika sätt, tex. genom samtal med barn i samband med revideringen av förskolans läroplan.

Skolverkets arbetssätt har under senare år genomgått stora förändringar. Från att huvudsakligen arbeta i projektform, där ett barnrättsperspektiv fanns med i rutiner och stöd inom projektmodellen, till att huvudsakligen arbeta med stöd av processer inom myndigheten. För att i ökad grad anpassa arbetet med den praktiska tillämpningen av barnets rättigheter i verksamheten till myndighetens aktuella arbetssätt, har ett antal åtgärder initierats.

Fyra processer inom kärnverksamheten har valts ut för att inventera möjligheter till ett ökat barnrättsperspektiv i den aktuella processen. De har valts utifrån att resultatet av processerna i många fall har en stor påverkan på barn och elever.

- Genomföra uppföljnings- och utvärderingsstudier
- Utarbeta läroplansanknutna styrdokument
- Genomföra riktade insatser

Bedriva nationella skolutvecklingsprogram

De centrala funktionerna och personerna i processerna har medverkat i en workshop för att inventera möjligheter till ett ökat barnrättsperspektiv i den aktuella processen. Inför genomförandet av respektive workshop har deltagarna tagit del av BO:s webbutbildning om barnkonventionen. Upplägget av workshoppen har utgått från grundprinciperna i barnkonventionen.

I ett nästa steg ska beslut fattas om vilka av de ovan nämnda processerna som ska utvecklas under 2020 för ett ökat barnrättsperspektiv, samt vilket uppdrag som ska utgöra pilotuppdrag att följa i den aktuella processen. Utifrån pilotuppdrag kan förändrade processer utvärderas, lärdomar dras och ytterligare förbättringar ske. Syftet är att utveckla och standardisera Skolverkets praktik gällande barnrättsperspektiv.

Prövning av barnets bästa

I det pågående utvecklingsarbetet har det konstaterats att det behöver föras in moment i processen för bedömning av på vilket sätt som barnets bästa ska beaktas (exempelvis prövning av barnets bästa i olika omfattning och utifrån kontext) Dessutom ska det erbjudas stöd för en sådan bedömning kopplat till den specifika processen. Barnombudsmannens stödmaterial för prövning av barnets bästa kan vara ett grundmaterial att starta med, men Skolverket behöver ta fram mer anpassade verktyg i samband med att processernas rutiner och mallar revideras. Då kan lämplig utformning på stödmaterial bedömas.

Att förbereda Skolverkets målgrupper på att barnkonventionen blir lag

Mot bakgrund av att barnkonventionen blir lag har Skolverket bedömt att det är viktigt att i samarbete med BO tydliggöra ansvarsfördelningen mellan myndigheterna, utifrån myndigheternas olika uppdrag. Skolverket har bedömt att utgångspunkten är att barnkonventionen är i de flesta fall transformerad eller integrerad i skollagstiftningen. Eftersom Sverige redan 1990 ratificerade barnkonventionen har vi under lång tid varit skyldiga att anpassa nationell lagstiftning efter denna. Barnkonventionens artiklar är inte så detaljerade och det kan ibland vara svårt att veta hur långt konventionens krav sträcker sig eller hur olika rättigheter förhåller sig till varandra. Genom nationell lagstiftning, som exempelvis skollagen, har lagstiftaren valt hur Sverige tolkar barnkonventionens krav. Kommande rättspraxis utifrån att barnkonventionen blir lag, kan dock komma att visa om brister finns.

Skolverket har i uppgift att svara på frågor och utarbeta stödmaterial om skollagstiftningen. BO har i uppgift att ge generellt stöd kring barnkonventionen och ge stöd om metoder när det gäller prövning av barnets bästa

Utifrån detta har Skolverket publicerat extern information² med hänvisningar till BO:s olika typer av stöd, samt ett antal exempel på stödmaterial från Skolverket som utifrån uppdraget i skollagen har koppling till barnkonventionen.

Skolverket kommer noga följa utvecklingen av rättspraxis på området för att bedöma behovet av eventuella nya stödinsatser till målgrupperna utifrån vårt uppdrag.

Fortsatt arbete

I enlighet med uppdraget redovisas här även utvecklingsområden och fortsatt arbete.

Kompetensutveckling för fler och intern kommunikation

Inom kärnverksamheten finns generellt sett en hög grundkompetens när det gäller att ta hänsyn till barnets bästa och barnrättsperspektivet. Samtidigt har myndigheten växt kraftigt på senare år och många nya medarbetare anställts. För att säkerställa att medarbetare har kunskap om barnkonventionen har myndigheten för avsikt att genomföra kompetensutveckling för alla medarbetare.

Introduktionsutbildningen för samtliga nyanställda föreslås också innehålla ett pass om Skolverkets arbete med ett barnrättsperspektiv, liksom de andra tvärspektoriella perspektiv som myndigheten har ett ansvar att beakta i sin verksamhet.

Den interna kommunikationen om Skolverkets arbete med barnrättsperspektivet, kommer att utvecklas för ökad kännedom om arbetet. Redan idag finns information om Skolverkets arbete för barnets bästa på intranätet och det kommer att kompletteras med hänvisning till BO:s nya stöd inom området. Dessutom finns interna

² <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/barnkonventionen>

exempel på hur ett barnrättsperspektiv har lyfts fram i uppdrag eller hur en särskild prövning av barnets bästa har genomförts.

Utarbeta sammanhållen uppföljning av tvärsektoriella perspektiv

Kopplat till att ett barnrättsperspektiv ska föras in tydligare i Skolverkets processer kommer myndigheten under 2020 att ta fram ett sammanhållet tillvägagångssätt för att följa upp de tvärsektoriella perspektiven där barnrättsperspektivet är en del, samt sätta upp mål för arbetet. Uppföljningen behöver vara synkroniserad med den ordinarie uppföljningen för att bli en del av det ordinarie arbetet.

Genomföra förändring i valda processer och pröva med pilotuppdrag

Utifrån de workshops som genomförts i ett antal kärnprocesser ska beslut fattas om vilka av dessa som ska utvecklas under 2020 för ett ökat barnrättsperspektiv. Förändringar behöver ske i rutiner och mallar för den aktuella processen, utifrån de möjligheter som identifierats i workshops. Eventuellt behöver även stödmaterial eller vägledande frågor tas fram, parallellt med att rutiner och mallar revideras. Sedan kan förändringarna prövas genom tillämpning på ett pilotuppdrag i den aktuella processen. Syftet är att utvärdera hur det fungerade, identifiera ytterligare förbättringar och eventuellt kompetensutveckling som behövs för tillämpningen.

Sprida till fler processer

Utifrån lärdomar i utvalda processer kan sedan arbetet spridas till fler processer på ett likartat sätt. Utvecklingsarbetet behöver ske tillsammans med medarbetare som arbetar i processen för att göra rätt förändringar och ta fram relevant stöd.